

УДК 94 (477) «1939/1945» : 355.244.1

ПРОПАГАНДИСТСЬКІ СТРУКТУРИ ПОХІДНИХ ГРУП ОУН ТА ЇХНІ ЗАВДАННЯ**Степан Виноградов**

Київський університет імені Бориса Грінченка
Україна, 04212, м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13б
e-mail: vinogradov52@ukr.net

Діяльність Організації українських націоналістів (далі – ОУН) і до сьогодні є контроверсійним питанням в історії України ХХ ст. З прийняттям останнього часу кількох важливих законопроектів, зокрема Закону України «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років» від 9 квітня 2015 р., відкрилися нові можливості об'єктивного вивчення історії ОУН, передусім такого явища, як інформаційно-пропагандистська діяльність похідних груп націоналістів, що у роки Другої світової війни стали невід'ємним складником боротьби за відновлення незалежної Української держави.

Традиція вивчення діяльності похідних груп ОУН закладалася у науковому доробку української діаспори, тоді як радянська історіографія трактувала похідні групи ОУН на окупованій території лише як посібників німецького окупаційного режиму. Значний обсяг інформації щодо агітаційно-політична справа похідних груп ОУН містився у джерелах особистого походження, зокрема, у спогадах Е. Стахіва [1]. Спробу узагальнити результати активності похідних груп на окупованих територіях України зробив Л. Шанковський [2]. Проблема взаємозв'язку між діяльністю Української повстанської армії (далі – УПА) та пропагандистських структур у складі ОУН розглядалася у публікації В. Макара [3]. Прагненням по-новому оцінити історію ОУН позначена низка фахових публікацій, що з'явилися у незалежній Україні, зокрема назвемо одне з ґрунтових досліджень 1990-х років – працю В. Сергійчука [4]. Хоча ці публікації, як і ті, що продовжили аналіз цієї проблематики у наступні десятиріччя, зокрема, монографія Ю. Щура [5], розглядають пропагандистську роботу похідних груп ОУН лише як один із складників історії діяльності організації у роки Другої світової війни, тоді як вагомим питанням, як-от, створення системи пропаганди ОУН та її видозміна в умовах воєнних дій, властивості пропагандистських структур похідних груп двох провідів – ОУН(Б) та ОУН(М) тощо, залишаються не проаналізованими у повному обсязі.

Тому метою цієї розвідки є розгляд процесу формування пропагандистських структур похідних груп ОУН, характеристика їхніх завдань в інформаційно-пропагандистській діяльності на окупованій території України.

З початком радянсько-німецької війни перед лідерами націоналістичного руху постало надважливе завдання – максимально лояльно налаштувати до себе якомога більшу частину населення України. Ось чому професійна, особистісно орієнтована пропаганда мала посісти чільне місце у боротьбі за свідомість українців, їх розуміння цілей ОУН. Українські націоналісти були переконані, що «кожний ідейний рух зв'язаний з пропагандою, себто з поширенням ідеї. Без поширення ідей, без пропаганди годі взагалі собі уявити існування якого-небудь ідейного руху» [6]. Наочним підтвердженням правоти цього твердження стала Постанова другого великого збору ОУН (квітень 1941 р.), де у розділі «Пропагандивні напрямні» визначались програмні засади інформаційно-пропагандистської діяльності оунівців в умовах війни та підкреслювалося, що «розгорнення інтенсивної пропагандивної роботи є одним з найважливіших завдань Організації в сучасному етапі її боротьби» [7]. Враховуючи вимоги цієї постанови, члени організації доклали максимально можливих у тих умовах зусиль для її ефективного реалізації.

Уже у травні 1941 р. Провід ОУН(Б) розробив всебічні вказівки щодо розгортання пропагандистської мережі ОУН на території України, доведені до всіх низових структур організації як інструкція «Боротьба й діяльність ОУН під час війни» [8]. Саме цей документ, на думку В. Макара, ліг в основу діяльності пропагандистських структур УПА [9]. Аналіз документу свідчить, що його зміст складають завдання пропагандистської роботи, що доводить значущість цього виду діяльності для керівництва ОУН.

Завдання пропаганди, викладені в «Інструкції», є структурованими та чітко сформульованими. Першочергові завдання – захоплення радіостанцій, друкарень, редакцій газет, засо-

бів зв'язку тощо та їх використання для ведення активної пропаганди націоналістичних ідей – дають підставу стверджувати, що автори документа враховували значний практичний досвід, як власний, так і своїх ідеологічних супротивників. І хоча українські націоналісти широко використовували німецьку та радянську практики організації інформаційно-пропагандистського впливу на населення, документ свідчить що його укладачі, надаючи рекомендації своїм підлеглим, не до кінця усвідомлювали, як вони мають діяти на території УРСР. На відміну від рекомендацій щодо агітаційної роботи на західноукраїнських землях, то зрозумілих розпоряджень з питань пропаганди на теренах Східної України в інструкції бракує. Складається враження, що керівники ОУН не бачили, а швидше, не розуміли відмінностей у політичних симпатіях і пріоритетах населення західних і східних регіонів України. Виконання «Інструкції» покладалося на похідні групи ОУН – мобільні загони, створені, серед іншого, для розгортання інформаційно-пропагандистської роботи ОУН на окупованій території України, у першу чергу там, де осередки організації були відсутні.

ОУН(Б) утворила три похідні групи: на Холмщині – Північну (М. Климишин, Д. Мирон); на Перемишлянщині й Ярославщині – Середню (М. Лемик) і Південну (Т. Семчишин, З. Матла). Окремою була група, що у джерелах отримала назву «Львівська» (до 20 чоловік). Вона складалась із членів Проводу організації (Ярослав Стецько, Микола Лебець, Іван Равлик, Іван Ребет, Ярослав Старух, Іван Равлик, Василь Кук та ін.), на котрих покладалося завдання акумуляції усіх дій, пов'язаних з відновленням української державності. Саме члени цієї групи виїхали таємно від німців з м. Кракова за власним маршрутом і 30 червня 1941 р. на Національних зборах у Львові, користуючись присутністю у місті батальйону «Нахтігаль», прийняли «Акт про відновлення Української Держави» – основу для подальшої діяльності ОУН(Б), чим надали їй певної легітимності на території окупованої України [10].

Група «Північ», досягнувши Києва, повинна була працювати на Правобережжі. На чолі групи стояв член головного проводу ОУН Микола Климишин. До її складу також входили представник Проводу Дмитро Мирон («Орлик») і члени організації, котрі пройшли відповідний вишкіл (Дмитро Маївський («Косар»), Ярослав Хомів-Лімницький, Микола Кравс, Петро Львович, Дмитро Корінець, Люба Шевчик та інші. Керівництво групи мало досвід організа-

ційної, пропагандистської та культурно-просвітницької роботи на теренах Холмщини і Сянщини. Ця група йшла до Києва за маршрутом Львів-Фастів, де затримались на кілька днів, щоб налагодити роботу місцевої адміністрації й організувати міліцію. У Василькові, де ця група перебувала до окупації німцями Києва, до неї приєдналися Василь Кук («Леміш»), Іван Мітринга, Василь Ревак, Борис Левицький тощо, всього близько 15 осіб. Після арешту М. Климишина у Житомирі групу очолив Д. Мирон («Орлик») [11].

Група «Центр» була зосереджена поблизу м. Перемишль. До її складу входили члени ОУН, котрі мешкали на лівому березі р. Сян, у Перемишлянщині та Ярославщині, та мали розгорнути діяльність у місті Харкові та Харківській області. Цю групу В. Кентій та окремі дослідники називають «Середньою» [12]. Після загибелі членів групи «Центр» було сформовано нову похідну групу, яка теж мала діятися Харкова та працювати у робітничих районах України», як згадував Є. Стахів [13]. Керівництво групою перейняв Микола Сенишин-Лемик, проте на шляху до місця свого призначення ця група також була знищена гітлерівцями та свого завдання не виконала.

Група «Південь», яку очолював Тиміш Семчишин [14], мала завдання розгорнути роботу на Дніпропетровщині та півдні України (дістатися до Одеси та Криму). Підготовкою цієї групи займався Василь Коваль («Кук»), а допомагали йому Роман Малащук і Зіновій Матла. Група була зосереджена у м. Сянок на Лемківщині. Збереглися початкові звіти цієї групи, що дозволило назвати багатьох її членів і напрями руху, заходи щодо переформування групи у поході. Відомо, що у групі всього було 286 членів. До групи пристали 4 політ'язні, які вийшли з тюрми у м. Самбір. До складу групи входив М. Лебець – крайовий провідник ОУН(Б). До цієї групи входили Іван Клим, Ярослав Дзиндра, Степан Тесля, Дем'ян Мацілінський, Цица (Конрад), Роман Олійник, Євген Стахів та інші. Вони стали керівниками проводів різних рівнів на півдні України [15].

Цією похідною групою було утворено крайову ексекутиву – провід південноукраїнських земель (ПвУЗ), який відразу ж почав активний пошук людей, до яких група мала довірчі листи або паролі. Провід ПвУЗ налагодив зв'язок Головного проводу ОУН з окремими підрозділами похідної групи «Південь» і похідних груп «Північ» і «Центр», забезпечуваний групою велосипедистів. Безпосередньо крайовому проводу підлягали проводи Криворізького,

Дніпродзержинського (Кам'янського) та Нікопольського окружних проводів. У травні-червні 1942 р. відбулася зміна складу Проводу ПВУЗ, коли його очолив Василь Кук. У Дніпропетровську діяв міський провід, на чолі якого у різні часи були П. Олійник, І. Лисенко.

Таким чином, похідні групи сформовані ОУН(Б), сформовані напередодні німецько-радянської війни, з її початком рухаються у райони свого призначення, а досягши їх, розгортають активну інформаційно-пропагандистську роботу.

Фракція ОУН(М) також створила похідні групи, для виконання поставлених завдань. Північна група вирушила у напрямку Дубно – Шепетівка – Житомир – Київ – Полтава – Харків. До складу групи входили Омелян Сенік, Орест Чемеринський, Микола Сціборський, Олег Ольжич-Кандиба, Іван Рогач, Ярослав Гайвас та інші. З Буковини під проводом Петра Войновського йшла група буковинців, яка при досягненні Києва взяла на себе функції поліції [16].

Центральна група йшла через Проскурів – Вінницю – Умань – Кіровоград до Дніпропетровська і далі мала перейти та розгорнути діяльність на Донбасі [17].

Південна група на чолі з доктором Богданом Сірецьким мала йти на Балту – Одесу – Миколаїв. Тут вона об'єдналась з чисельно меншою (близько 40 членів) групою (під назвою ПУМА) під проводом Ореста Масікевича й Івана Пулюя, та мала посуватися далі на Кубань. Група ПУМА (від прізвищ провідних членів Пулюй-Масікевич) отримала подвійне завдання. Офіційно вона повинна була забезпечити німецьке військо перекладачами, а також надати кадри органам місцевого управління. Нелегальний бік справи полягав у максимальному проникненні в адміністративні органи та впровадження у життя за їх допомогою національно-державницьких засад ОУН. Місто Миколаїв стало основною ареною діяльності членів групи ПУМА у перші місяці війни.

Крайова ексекютива у Львові створила референтуру для східноукраїнських земель, яка формувала для роботи на цих теренах групи по 3-9 осіб. З липня по грудень 1941 р. було відправлено на східні терени 850 чоловік [18]. Всім членам груп видавалися посвідчення «Української Допомогової Акції зі Львова», в яких стверджувалось, що їх пред'явники є біженцями, котрі повертаються додому. У такий спосіб багато вихідців зі Східної України, які опинилися у Галичині у 1931-1934 роках, отримали можливість повернутися додо-

му [19]. Похідними групами ОУН(М) у Східній Україні керував Олег Ольжич (Кандиба), котрий з 1942 р. очолив всю роботу організації на Наддніпрянщині.

У серпні 1941 р. Житомир став базою для ОУН(М), де вони очолили місцеву адміністрацію. 30 серпня 1941 р. на одній з вулиць обласного центру загинули провідні члени ОУН(М) О. Сенік і М. Сціборський. Це вбивство призвело до загострення стосунків між фракціями ОУН. Мельниківці наполягали, що існувала таємна бандерівська інструкція, згідно з якою лідери ОУН(М) не мали бути допущені до Києва. Бандерівці ж стверджували, що це справа рук радянських або німецьких агентів для загострення конфлікту між двома течіями ОУН. Наслідком того вбивства став арешт німцями бандерівців у Житомирі, частину з них було страчено [20]. Як і ОУН(Б), мельниківці прагнули розгорнути свою діяльність у Києві. Перша група у кількості 8 осіб прибула до міста з Василькова. На південь України було спрямовано Дністрянську та Бессарабську сотні Буковинського куреня, який співпрацював з похідною групою ОУН(М) [21].

Щодо чисельності учасників похідних груп ОУН, то у фахових розвідках і мемуарах існують розбіжності, які не дають можливості точно визначити загальну кількість членів похідних груп ОУН, тим більше встановити окремо кількісний склад похідних груп обох фракцій. За різними оцінками, групи нараховували від 5 до 7 тис., а за деякими – близько 10 тис. осіб [22].

Пропагандистські структури похідних груп обох проводів ОУН формувалися та планували свою роботу за територіальним принципом. Такий підхід забезпечував збереження єдності та цілеспрямованості у роботі (принцип стратегічної централізації) та забезпечення якнайбільшої оперативності відділів на місцях (принцип децентралізації виконання).

Як свідчать архівні документи, структура та принцип роботи оунівських відділів пропаганди для дій на українських землях була чітко визначена ще до початку війни. Проте у період окупації вони неодноразово змінювалися, що визначалося умовами й особливостями підпільної боротьби. Як-от, відповідно до «Пропагандивних вказівок», в обласних осередках (референтурах) пропаганди ОУН(Б) структурно мали містити «а) летючий гурток агітаторів; б) редакційну колегію газети, летючок, відозв; в) мистецький гурток для роблення афішів, ілюстрацій, карикатур, для декорацій міста, оформлення маніфестацій; г) рухливий апарат кольпортретів, кур'єрів і людей до ви-

тинання цератових шаблонів (трафарети) і скорого малювання кличів на мурах; г) гурток фотографістів для роблення знімок про знущання ворога, з днів боротьби» [23]. Пропагандистський осередок району, на відміну від обласного, повинен був мати більш розширений склад своїх працівників. Крім зазначених вище, до нього мали увійти референт громадських акцій, імпрезова комісія та технічно-господарський референт.

Така структурна організація відділів пропаганди ОУН(Б) була продуманою та виваженою. Проте аналіз завдань, які на них поклалися, дає підстави стверджувати, що бандерівці розраховували на сприятливі умови для розгортання своєї інформаційно-пропагандистської роботи у період гітлерівської окупації українських земель. Це типовий варіант ідеального сценарію діяльності оунівських пропагандистів у випадку перемоги в Україні національної революції та приходу до влади ОУН. Опинившись під жорстким адміністративним тиском, втративши значну частину осередків пропаганди, Провід ОУН(Б) змушений був перейти до формування мережі, що структурно відповідала б умовам підпільної роботи. При цьому керівництво ОУН(Б), а пізніше й УПА, вважало, що для ефективного проведення пропагандистської роботи при кожному осередку пропаганди потрібно мати таку кількість інструкторів-пропагандистів, щоб вони могли щонайменше раз на місяць бути у кожній місцевості (селі, містечку, районі) певної округи [24].

Процес формування найбільш оптимальної структури підпільних відділів пропаганди ОУН(Б) був досить тривалим за часом і проходив в складних умовах. У результаті репресій з боку німців, наприкінці 1941 р. – на початку 1942 р., організація втратила значну кількість провідних пропагандистів, у тому числі й Головного референта пропаганди с. Ленкавського. Особливо відчутними ці втрати були у південно-східному регіоні України. Як згадував пізніше Є. Стахів, після перших арештів чимало членів похідних груп розгубилося та відійшло на захід. Залишилися найбільш загатовані кадри, добре ознайомлені з методами конспірації та місцевими умовами [25].

Як стверджують сучасні дослідники, перші підпільні осередки пропаганди ОУН, роботу яких членам похідних груп вдавалося налагодити протягом 1941-1942 рр. на крайовому, обласному, окружному та повітовому рівнях, склалися з 3-5 працівників [26]. Це були вчителі або особи, які мали середню освіту, а то й 4-7 класів народної школи [27]. Вони за-

ймалися організацією інформаційно-пропагандистської роботи на місцях, виготовленням і поширенням пропагандистських матеріалів, а також формування кадрів із національно свідомих місцевих мешканців. При крайових та обласних осередках пропаганди створювалися підпільні друкарні. Організація друкарень на нижчих рівнях у цей час залежала від наявності друкарського обладнання, фахівців, можливостей надійної конспірації [28].

Референт пропаганди відповідав за пропагандистську та вишкільну роботу. Він підпорядковувався референтові вищого рівня, а організаційно – тереновому провідникові. Основними завданнями, які поклалися на референтів пропаганди, були: організація пропагандистської та вишкільної роботи у терені; здійснення контролю та постійне удосконалення роботи; організація вишкільних референтів і пропагандистів нижчого рівня; звітування у визначений термін своїм керівникам; безпосередня організація роботи свого осередку тощо [29]. Масові пропагандисти, хто працював у низових структурах, мали наступні обов'язки: організувати масову пропаганду у 7-10 населених пунктах (рекомендовано мати у кожному куці масового пропагандиста); проводити мітинги у кожному з них (двічі на місяць); організувати та контролювати роботу сільських пропагандистів і вишколювати їх; звітувати перед районними референтами у визначений час про свою роботу; виконувати всі інші доручення та накази [30].

Аналіз історичних джерел свідчить, що власну підпільну мережу пропаганди на українських землях мала й ОУН(М). На відміну від бандерівців, Провід ОУН(М) приступив до її розгортання лише на початку лютого 1942 року. Підтвердженням цьому є мельниківська «Інструкція на час подій» (розділ «Пропаганда») [31]. Згідно з цим документом, Головному Референту пропаганди ОУН(М) підпорядковувалося Крайове пропагандистське керівництво, при якому мав існувати інститут націології, де «працюють науковці, які розробляють всю суму проблем націоналістичної ідеології» [32]. На рівні області мали існувати пропагандивні інспекторати, куди входили: «референт пропаганди, два субреференти і ланка найдосвідченіших, найталановитіших інтелектуально і найбільш сильних пропагандистів і теоретиків пропагандивної роботи» [33]. Такі ж пропагандистські осередки створювалися і на рівні району. Саме на членів інспекторату покладалося здійснення інформаційно-пропагандистської роботи ОУН(М) на місцях. Особливі-

стю їх роботи було те, що тільки обласному інспекторату надавалося право розробляти та друкувати пропагандистські матеріали. На нижчих ланках їх лише розмножували та розповсюджували. Субреференти займалися питаннями технічного забезпечення підпільних осередків пропаганди [34]. Інструкція свідчить про серйозність і ґрунтовність планів керівництва ОУН(М) щодо розгортання своєї мережі пропаганди у підпіллі. Проте намагання мельниківців втілити у життя задум свого керівництва так і не принесли бажаних результатів. Ця добре продумана пропагандистська структура ОУН(М) у більшості випадків так і не була реалізована, оскільки лідери організації не наважилися розгорнути ефективну антигітлерівську боротьбу. З іншого боку, можливість реалізувати ці плани в умовах постійного тиску та репресій з боку окупаційної влади, особливо щодо створення інституту націології, на нашу думку, є малоімовірною. До того ж, як свідчить зазначений вище документ, керівництво ОУН(М) на той час ще сподівалося на можливість легальної роботи власних органів пропаганди [35].

Слабкою була і технічна база (друкарні) підпільних осередків пропаганди ОУН(М). Як стверджує О. Стасюк, існувало кілька друкарень, які були укомплектовані малопотужною друкарською технікою та справляли враження розрізнено діючих осередків [36]. З весни 1942 р. невелика циклостильова друкарня діяла у Києві, проте уже у жовтні вона була викрита гестапо. Ще одна підпільна друкарня ОУН(М) під контролем Я. Самотовки так само недовго працювала у м. Дніпропетровськ. Саме з цієї причини ОУН(М) упродовж німецької окупації курирувала лише 7 підпільних часописів, а саме: «Вісник», «Сурма» (київський варіант), «Вісті з краю», «Бюлетень», «Інформативний листок», «Вістки», «Бойові (боеві) вісті», а також передруковувала закордонні організаційні видання «Розбудова Нації», «Сурма» й «Український націоналіст». Виконуючи вказівки керівництва щодо організації інформаційно-пропагандистського впливу на населення, обидва проводи ОУН розгорнули на українських землях мережу культурно-освітнього товариства «Просвіта», осередків товариства «Основа» у західних областях України та товариства «Січ» у південно-східному регіоні України, що служили формою виховання молоді у націоналістичному дусі [37]. Завдяки культурницькому спрямуванню ці осередки стали офіційними репрезентантами національних намагань мешканців України та водночас ви-

ступали легальним прикриттям підпільних пропагандистських структур ОУН.

Отже, в умовах німецької окупації українські націоналісти створили досить чітку структуру осередків пропаганди, яка охоплювала своїм інформаційно-пропагандистським впливом населення, самих членів організації, військовослужбовців вермахту та Червоної армії практично в усіх регіонах окупованої України, забезпечуючи тим самим суттєве підґрунтя для формування та діяльності УПА. Таких результатів було досягнуто завдяки активній діяльності похідних груп обох Проводів ОУН. Метою інформаційно-пропагандистської діяльності обох гілок ОУН було визволення українського народу з-під влади окупантів і створення власної держави. За будь-яких обставин оунівці намагалися діяти таким чином, щоб максимально використати існуючі умови на користь боротьби за самостійну соборну Українську державу. За короткий час членам цих груп вдалося закласти майже у всіх областях України свої осередки пропаганди, які, залучивши до співпраці свідомий місцевий елемент, намагалися активно поширювати ідею національно-державницького відродження.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА:

1. Стахів Є. Похідні групи ОУН на Східній Україні в 1941-1943 роках / Є. Стахів // Національно-визвольна-боротьба 20-50-х років ХХ ст. в Україні. – К., 1993. – С. 148-155.
2. Шанковський Л. Похідні групи ОУН. (Причинки до історії похідних груп ОУН на центральних і східних землях України в 1941-1943 рр.) / Л. Шанковський. – Мюнхен: Український Самостійник, 1958. – 370 с.
3. Макар В. Пропагандивна діяльність УПА і її доповнення до пропаганди ОУН / В. Макар // Визвольний шлях. – Лондон. – 1982. – № 5. – С. 536-544; № 6. – С. 664-670; № 7. – С. 790-798; № 8. – С. 943-948.
4. Сергійчук В.І. ОУН-УПА в роки війни: нові документи і матеріали / В.І. Сергійчук. – К.: Дніпро, 1996. – 494 с.
5. Щур Ю.І. «На грані двох світів»: український націоналістичний рух на Наддніпрянщині (1920-1955 рр.) / Ю.І. Щур. – Запоріжжя: Просвіта, 2011. – 200 с.
6. Мартинець В. Українська націоналістична преса / В. Мартинець // Організація Українських Націоналістів, 1929-1954 рр.: зб. статей у 25-ліття ОУН. – Б.м., 1955. – С. 229.
7. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО), ф.3833, оп.1,спр.61, арк.25.
8. ЦДАВО України, ф.3833, оп.2, спр.1, арк.11-42.
9. Макар В. Пропагандивна діяльність УПА і її доповнення до пропаганди ОУН / В. Макар // Визвольний шлях. – Лондон. – 1982. – № 5. – С. 538.
10. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. (Пер. з фр.). – Париж, 1986. – Репринт. вид. – Львів, 1993. – С. 112-113.
11. Стахів Є. Похідні групи ОУН на Східній Україні в 1941-1943 роках... – С. 147.
12. Кентій А.В. Нариси історії Організації Українських Націоналістів в 1941-1942 рр. / А.В. Кентій. – К.: 1999. – С. 47.
13. Стахів Є. Похідні групи ОУН на Східній Україні в 1941-1943 роках... – С. 150.
14. Стахів Є. Крізь тюрми, підпілля й кордони. Повість мого життя / Є. Стахів; літ. ред. В. Пашенко. – К.: Рада, 1995. – С. 147.
15. Шанковський Л. Похідні групи ОУН... – С. 35, 40.

16. Стахів Є. Похідні групи ОУН на Східній Україні в 1941-1943 роках... – С. 148.
17. Полікарпенко Г. Організація Українських Націоналістів під час Другої світової війни / Г. Полікарпенко. – Б.м., 1951. – С. 74.
18. Русначенко А. Народ збурений. Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940-50-х роках / А. Русначенко. – К.: Вид-во «Пульсари», 2002. – С. 74.
19. На зов Києва: Український націоналізм в роки Другої світової війни. Збірник статей, спогадів і документів. – К.: «Дніпро», 1993. – С. 104.
20. Киричук Ю. Український національний рух 40-50-х років ХХ ст.: ідеологія та практика / Ю. Киричук. – Львів: Добра справа, 2003. – С. 83, 85.
21. Дуда А. Буковинський курінь у боях за українську державність / А. Дуда, В. Старик. – Чернівці: Український народний Дім в Чернівцях, 1995. – С. 77-79.
22. Книш З. Становлення ОУН / З. Книш; передм. д-ра Дениса Квітковського. – К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 1994. – С. 47.
23. Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: збірник документів і матеріалів / За заг. ред. Я. Дашкевича та В. Кука. – Львів-К.: Літературна агенція «Піраміда», 2001. – С. 52.
24. Історія військових формувань України: навч. посіб. / І.І. Сокаль, Ю.І. Костенко, В.М. Малюга й ін. – К.: НАОУ, 2006. – С. 154.
25. Стахів Є. Кризь тюрми, підпілля й кордони... – С. 103.
26. Кот С.І. Підпілля ОУН в окупованому Києві. 1941-1943 / С.І. Кот // Друга світова війна і доля народів України. – К.: Сфера, 2005 – С. 133.
27. Русначенко А. Народ збурений... – С. 113.
28. Стасюк О. Видавничо-пропагандистська діяльність ОУН (1941-1954 рр.) / О. Стасюк. – Львів, 2006. – С. 42.
29. Мудрик-Мечник С. ОУН в Україні і за кордоном під проводом С. Бандери (причинки до історії, спогад) / С. Мудрик-Мечник. – Львів: Галицька видавнича спілка, 1997. – С. 50-54.
30. Малюга В.М. Пропагандистські осередки ОУН і УПА, їх структура та діяльність у 1941-1944 рр./ В.М. Малюга // Вісник Київського славістичного університету. Серія: історія. – К.: КСУ, 2005. – Вип. 20. – С. 119-128.
31. ЦДАВО, ф.3833, оп.1, спр.75, арк.1-13.
32. Там само, арк.10.
33. Там само, арк.8.
34. Там само, арк.9.
35. Кот С.І. Підпілля ОУН в окупованому Києві... – С. 138.
36. Стасюк О. Видавнича діяльність ОУН періоду німецької окупації / О. Стасюк // Збірник праць науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2001. – Вип. 9. – С. 180-183.
37. Мудрик-Мечник С. ОУН в Україні і за кордоном під проводом С. Бандери... – С. 15, 51, 53.

Виноградов Степан Пропагандистські структури похідних груп ОУН та їх завдання

Пропагандистська робота серед населення окупованої території України була одним з основних напрямків діяльності похідних груп Організації українських націоналістів у роки радянсько-німецької війни. Структури пропагандистської роботи були створені у похідних групах обох Проводів ОУН. Принципи агітаційної діяльності похідних груп були чітко визначені ще до початку війни. Але у період окупації вони неодноразово змінювалися. Це визначалося умовами й особливостями підпільної боротьби.

Ключові слова: Організація українських націоналістів (ОУН), Українська повстанська армія (УПА), пропаганда, похідні групи, політична агітація

Виноградов Степан Пропагандистские структуры походных групп ОУН и их задачи

Пропагандистская работа среди населения оккупированной территории Украины была одним из основных направлений деятельности походных групп Организации украинских националистов в годы советско-немецкой войны. Структуры пропагандистской работы были созданы в походных группах обоих отделов ОУН. Принципы агитационной деятельности походных групп были четко определены еще до начала войны. Но в период оккупации они неоднократно изменялись. Это определялось условиями и особенностями подпольной борьбы.

Ключевые слова: Организация украинских националистов (ОУН), Украинская повстанческая армия (УПА), пропаганда, походные группы, политическая агитация

Vinogradov Stepan The outreach structures of OUN mobile groups and their tasks

The information and propaganda activities among the population of the occupied territory of Ukraine was one of the main activities of the mobile groups of the Organization of Ukrainian Nationalists in the years of the Soviet-German war. Structures of outreach created in mobile groups OUN both departments. Principles of campaign activities mobile groups' war clearly defined before the start of the war. However, during the occupation they have repeatedly changed. It defines the conditions and characteristics of the underground struggle. In the context of the German occupation of Ukrainian nationalists to create a clear structure of centres. Outreach mobile groups had to have a good education, ability to establish social contacts. Mobile groups had to use different means of propaganda: verbal, printed, pictorial. Mobile groups OUN(B) and OUN(M) created in the Ukrainian lands of cultural and educational society's network. The activities of these companies contributed to the education of young people in the nationalist spirit. These societies became the official representatives of the national aspirations of the inhabitants of different regions of Ukraine. At the same time, they were legal cover promotional structures OUN. Outreach mobile groups OUN embraced various social groups in all regions of the occupied Ukraine. Thus created the basis for the activities of the Ukrainian Insurgent Army. These results war achieved thanks to the vigorous activity of marching bands OUN(B) and OUN(M). In a short time, the members of these groups have managed to create in almost all regions of Ukraine its propaganda cells.

Keywords: Organization of Ukrainian Nationalists (OUN), Ukrainian Insurgent Army (UPA), outreach, mobile groups, political agitation

Рецензенти:
Михайлуца М.І., д.і.н., професор
Шитюк М.М., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 07.03.2017 р.